

POPULÁRNO-NÁUČNÁ PRÁCA

S umelou inteligenciou INTELIGENTNE: Esej o AI, jej regulácii a etickom využívaní

Poznáte skratku IT? Nie, nemyslím anglickú verziu knihy TO od Stephena Kinga. Aj keď tu určitá asociácia je, to nepopieram. Informačné technológie, v skratke IT, sa v poslednej dobe začínajú podobat' spomenutému hororu. Eufória aj napätie. Zážitok aj sklamanie. Pokrok aj zaostávanie. Úžitok aj škoda. Všetky tieto dvojice opozít sa nachádzajú v spoločnom definičnom prieniku Kingovho hororu a umelej inteligencie.

Podme načrieť do hlbín problematiky umelej inteligencie, o ktorú zakopávame takmer na každom rohu. Spoločnosť MSG life definuje umelú inteligenciu ako „schopnosť počítačových systémov a strojov napodobňovať a simulovať ľudskú inteligenciu. Je vytvorená pomocou algoritmov a modelov, ktoré umožňujú systémom učiť sa z dát, analyzovať informácie, vyvodzovať závery a prijímať rozhodnutia na základe daných vstupov“. Umelá inteligencia, v angličtine skrátene AI, dokáže rozpoznať problém a konať autonómne tak, aby dosiahla špecifický cieľ. Inak povedané, je, podobne ako ľudský mozog, schopná uskutočňovať procesy učenia sa, porozumenia, plánovania, využívať techniky rozpoznávania hlasu a obrazu, ba dokonca dokáže vydedukovať logické závery.

Existujú rôzne systémy a aplikácie koordinované umelou inteligenciou. Azda najznámejšie sú chatboty, v ktorých užívateľ komunikuje s programom na podobnej úrovni, ako by komunikoval so živou bytosťou.

Ďalšou sférou využitia umelej inteligencie je marketing. Určite poznáte vyskakujúce reklamy a odporúčania, keď si otvoríte internetový prehliadač. Na základe uskutočnených nákupov online alebo na základe vyhľadávania konkrétnych informácií nám umelá inteligencia nielenže opätovne ponúka už vyhľadávané prospekty, ale nás aj otravuje článkami, ktorých kľúčové slová v histórii prehľadávania zaznamenala. Proste súbory cookies. A to nepíšem hladná, neprosím si keksíky.

Pre nás, študentov, sú nenahraditeľnou aplikáciou prekladače. Programy, v ktorých si navolíme vstupný a výstupný jazyk a dostaneme preklad textu ako na striebornom podnose.

Oblasť životného prostredia sa čoraz viac spolieha na umelú inteligenciu. Moderné ekologické technológie šetriace životné prostredie sú veľmi populárne. Predpokladá sa, že do

roku 2030 by vďaka umelej inteligencii mohlo dôjsť k poklesu emisií až o 1,5 – 4% (Think Tank EP, 2020).

Automobilový priemysel je ďalším ukázkovým príkladom využitia umelej inteligencie. Elektromobily, autopilot, inteligentné uzamykanie a rôzne systémy, ktoré dokážu predpovedať nebezpečenstvo. Aj za navigáciou stojí umelá inteligencia.

Veľmi často skloňovanou témou je bezpečnosť v kybernetickom priestore. Existujú rôzne systémy založené na umelej inteligencii, ktoré dokážu odhaliť dezinformácie.

Na poli zdravotníctva sa umelá inteligencia podieľa na medicínskych objavoch či uľahčuje rôzne štatistické operácie, ktoré zlepšujú individuálnu diagnostiku.

Rola umelej inteligencie sa ukázala ako prínosná aj vo vzdelávaní. Pocítili sme to hlavne počas pandémie koronavírusu, keď sa všetko dianie presúvalo do online sféry. S modernými technológiami vo vyučovacom procese sa žiaci stretávajú každodenne. Mnohé z nich sú veľmi nápomocné. Ale ruku na srdce – nie raz sa stalo, že haprujúci edupage nám riadne zabrnkal na nervy, a zvolili sme osvedčenú klasiku – učebnice a pracovné zošity.

Tým sa zoznam oblastí, kde umelá inteligencia zohráva kľúčovú úlohu, nekončí. Podľa Think Tank EP (2020) do roku 2035 zaznamenáme vďaka umelej inteligencii nárast produktivity práce o 11 – 37 %.

Aj napriek tomu, že sa zdá, že sa umelá inteligencia môže pýšiť len superlatívami, opak je pravdou. Nemôžeme sa na ňu spoľahnúť vo všetkom. Jej nadmerné a bezhlavé používanie môže spôsobiť viac škody ako úžitku. Síce systémy umelej inteligencie sa vyznačujú vysokou zložitosťou a autonómiou, ale sú aj nepredvídateľné. Z toho dôvodu je dôležité nebyť fascinovaný iba jej pozitívami, ale rovnako je potrebné kriticky myslieť a používať ju rozumne.

Stáva sa, že spoločnosti investujú do technológií, ktoré sa neskôr ukážu ako neužitočné. Mohli by sme si položiť otázku, kto by bol zodpovedný za škody spôsobené nesprávne nastavenou a chybnou používanou AI. To je veľmi citlivá a závažná téma, hlavne v medicínskej, jadrovej, priemyselnej, a dopravnej oblasti, kde by, v prípade pochybenia umelej inteligencie, mohlo dôjsť k ohrozeniu ľudského života.

Zneužitie umelej inteligencie v otázke ochrany osobných údajov je tiež veľmi nebezpečným javom. Ide napríklad o únik citlivých informácií, poškodenie identity používateľa či diskrimináciu človeka (politické témy, náboženstvo, sexuálna orientácia).

Veľkým strašiakom je zavádzanie umelej inteligencie na pracoviskách, kvôli čomu dochádza k zániku pracovných miest. Ľudské ruky sú nahradené umelými, naše supermozgy sú nahradené inteligentnými systémami. Možným riešením využitia ľudskej práce namiesto

AI by mohlo byť zvyšovanie odborného vzdelania a kvalifikácie, ktoré by predchádzali riziku dlhodobej nezamestnanosti.

Vynára sa aj problém transparentnosti. Sú situácie, kedy pri používaní určitého zariadenia alebo aplikácie nevieme, či máme do činenia s človekom alebo umelou inteligenciou.

Čoraz narastajúca digitalizácia, čoraz zvyšujúci sa trend technologizácie vo všetkých oblastiach života dáva do popredia otázku etiky. V spoločenských kruhoch sa názory na technologický pokrok rôznia. Regulácia používania umelej inteligencie a zaobchádzanie s ňou sú veľmi dôležitými aspektmi, na ktoré by sa mal brať ohľad. Treba si všímať ako kladné stránky umelej inteligencie, tak aj tie záporné.

Etické princípy v oblasti umelej inteligencie sú založené na zodpovednosti, morálnej povinnosti a transparentnosti. Je veľmi dôležité nenechať sa „oslepiť“ svetlom, ktoré vrhá umelá inteligencia na každú stránku života, ale rovnako treba vidieť aj temnotu, ktorá sa skrýva za ňou. Je etické využívanie umelej inteligencie v zdravotníctve? Ide predsa o človeka najzraniteľnejšieho ako po fyzickej, tak aj po psychickej stránke. S umelou inteligenciou súvisí aj bezpečnosť v internetovom priestore. Sú naše osobné údaje dostatočne chránené? Nie sme ohrození únikom citlivých informácií? Je zavádzanie umelej inteligencie na pracoviskách morálne, nakoľko sa tým obmedzuje potenciál ľudských zdrojov? Takéto a mnohé iné otázky si určite kladie každý z nás.

Zlatou strednou cestou je staré známe – všetko s mierou. Dobré, umelá inteligencia nám v mnohom uľahčila a skvalitnila životy. Ale treba byť realista a poznať jej hranice – ako technologické, tak aj morálne a etické. Ak využívanie AI neobmedzuje osobnú slobodu človeka a slobodu jeho prejavu a vlastného názoru, je to v poriadku. Ak sa používanie AI nespája a diskrimináciou a prehlbovaním sociálnych rozdielov, je to v poriadku. Keďže sa vďaka pokroku umelá inteligencia stáva čoraz viac autonómnou, je úlohou programátorov dohliadnuť na to, aby boli ľudské práva plne dodržiavané a občianske slobody zaručené. To sa dá dosiahnuť nepretržitou kontrolou vývoja AI človekom.

Európsky parlament (2019) vyhlásil, že v rámci Európy neexistuje jednoznačné vymedzenie pojmu umelej inteligencie, preto je náročné vydať právny predpis, ktorý by reguloval jej používanie. „Problém definičnej nejednoznačnosti je úzko spojený s problematikou právnej klasifikácie AI a zabraňuje vytvoreniu spoločnej právnej nomenklatúry,” uvádza na svojom webe Európsky parlament. Ďalším problémom je rýchly vývoj v technologickej oblasti, s ktorou právna oblasť nestíha držať krok.

Európsky parlament prijal v júni 2023 prvú reguláciu umelej inteligencie – zákon o AI. Ide o prvý komplexný súbor pravidiel, ktoré riadia a kontrolujú riziká súvisiace s umelou inteligenciou. Európska únia tak chce zabezpečiť lepšie podmienky pre vývoj a využívanie tejto inovatívnej technológie. „Európsky parlament tak chce, aby systémy umelej inteligencie používané v EÚ boli bezpečné, transparentné, sledovateľné, nediskriminačné a šetrné k životnému prostrediu.” (Európsky parlament, 2023). Opäť sa zdôrazňuje dôležitosť ľudskej kontroly AI, aby sa zabránilo negatívnym dopadom, ktoré by mohli byť spôsobené umelou inteligenciou.

Odporúča sa, aby členské štáty EÚ zaviedli monitoring využívania umelej inteligencie v súvislosti s etikou, a aby boli programátorské spoločnosti podnietené k zabudovaniu etických noriem do svojich stanov.

Ukážkovým príkladom je spoločnosť Adobe, ktorá v rámci etiky využívania AI, ako uvádza na svojom webe, zaviedla aspekty ako školenia, testovanie (prísne a nepretržité testovanie produktov a vyvinutých funkcií), posudzovanie vplyvu (skrz rôzne pohľady, ktorých cieľom je identifikovať funkcie a produkty, ktoré môžu udržiavať škodlivé predsudky a stereotypy), rozmanitý ľudský dohľad a pripomienkovanie.

Užívajme si vymoženosti, ktoré nám umelá inteligencia ponúka. Ale buďme aj opatrní a ostražití. A nezabúdajme, že my sami nosíme na krku superpočítače. Mozog je unikátny nástroj, v ktorom prebiehajú procesy na úrovni kódu s 26-imi premennými, kým stolový počítač pracuje len s binárnym kódom. (web Shutterstock) S hrdosťou môžeme teda konštatovať, že pred umelou inteligenciou máme náskok. Tak nech spôsob, akým sa na umelú inteligenciu spoliehame, zároveň zapáli aj plamienok nádeje v náš vlastný potenciál. Pretože my nezávisíme od umelej inteligencie, to umelá inteligencia je závislá od nás. My sme jej tvorcami a my sme jej vdýchli život.